

מקח טעות בטבעת קידושין

ותדע שהרי בשעת קדושין אין שמין רק ששוה פרוטה ובהא סמכה דעתה וא"צ לקדשה שנית, ואפילו היו קדושין ראשונים טעות אם בעל - קנה וא"צ קדושין אחרים...

ו. שו"ת הרשב"א² החדשות - סימן קסג

שאלת: ראובן קדש בטבעת כסף מזהב ולא הגיד לה אם הוא של כסף או של זהב, נחוש לקדושו או נצריכהו לקדש פעם שניה...

תשובה: ... הכא שלא אמר לה כלום, שמא בכל דהו ניחא לה, דיתר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא. ועוד עכשו נהגו בנות ישראל הצנועות שמכסות פניהן בשעת קדושין ופושטות ידיהן לקבל, ואין מדקדקות אם בפרוטה ואם בתרקבא דדינרי... אלא שאני חוכך בזה קצת, דכיון שהורגלו לקדש בטבעת של זהב, כל שאמוד לקדש בכך, שמא סבורה היא מן הסתם שיקדשנה בכך... ומ"מ לצאת ידי כל ספק ראוי שיחזור ויקדשנה בטבעת אחרת, או אפילו באותה טבעת, ויטלנו ממנה ויתננו לה בקדושין...

ז. תשובות מיימוניות³ - נשים, סוף סי' נט-כ

קדשה בטבעת זו וכסבור החתן שהיא של זהב והיתה נחושת, אם יש בה שוה פרוטה **מקודשת** כיון שקבלה סתם ולא אמר לה של זהב. ואע"ג דסתם העולם נהגו לקדש בשל זהב **לא נחשב בכך** כמפרש...

{בשם המהר"ם} ואשר שאל מורי ואדוני על א' שקידש תחת החופה והעדים שראו את הטבעת נראית בפניהם של זהב גם הצורך נראתה בעיניו כך וקרוב לחצי שנה אח"כ נמצאת של נחושת. מטיבותיה דמר נ"ל כיון דהעדים ראוה בשעת קידושין בפני האשה ואמרו שהיא של זהב אעדים קא סמכה. והו"ל כאומר לה התקדשי לי בדינר של זהב ונמצא של כסף **דאינה מקודשת**... ונהי דשיראי לא צריכי שומא (ז), (ב) מ"מ היכא דשיימינהו ואישתכח דלא שוו כולי האי אינה מקודשת... ואף על פי שאנו מדמין **לא הייתי רוצה** לעשות מעשה ולהפקיעה בלא גט.

ח. אורחות חיים⁴ - הלכות קידושין סימן יד

אם קדשה סתם בטבעת כדרך מנהג העולם ואחר כך נמצא שאינו של זהב אלא של כסף מזהב או של נחשת אומר

א. משנה - מסכת קידושין פרק ב משנה ב

התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש, של דבש ונמצא של יין, בדינר זה של כסף ונמצא של זהב, של זהב ונמצא של כסף... **אינה מקודשת**. רבי שמעון אומר: אם הטעה לשבח - מקודשת.

ב. תלמוד בבלי מסכת קידושין ז-ט:

ההוא גברא דאקדיש בשיראי {משי} רבה אמר: לא צריכי שומא, רב יוסף אמר: צריכי שומא... והלכתא: שיראי לא צריכי שומא.

ג. תוספות - קידושין ט. ד"ה והלכתא

אומר ר"ת דאתא לאשמועינן דדוקא שיראי הוא דלא צריכי שומא לפי ששומתן ידוע קצת ואין רגילין לטעות בו כל כך, אבל שאר דברים כגון אבנים טובות ומרגליות שיש שאינם טובות אלא מעט ורגילים לטעות בהרבה יותר משוויים - **צריכי שומא** משום דלא סמכה דעתה, ולפיכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן...

ד. שו"ת רש"י - סימן קצח

ראובן שקידש אשה בטבעת כסף והייתה סבורה שהוא זהב, אי דמי דאין מקדשין באבן שיש בו טבעת, דשמא סמכה דעתה אאבן ואין שוה כלום.

השיב רש"י: **שאינ קידושין טעות** דיש בטבעת שוה פרוטה. "ולא סמכה האשה אלא שיהא בו שיער קידושין, דבשעת הקידושין אין שמין את הטבעת אלא שוה פרוטה. ובהא סמכה דעתא, ואין צריך קידושין אחרים.² ואפילו אם היו אילו קידושי טעות ובעל אחריהם - קנה, ואין צריך קידושין אחרים.

ה. מרדכי¹ - קידושין רמז תפח

השיב הרב ר' שמשון בר' אברהם {מבעלי התוספות} ז"ל על אחד שקידש בטבעת של כסף והיא סבורה שהוא של זהב ושאלו דשמא קדושי טעות הן כמו שמפרש ר"ת גבי מקדש בטבעת שיש בה אבן.

והשיב: **דלאו קדושי טעות** הן שהרי יש באותו טבעת שווה פרוטה ובהא סמכה דעתה רק שיהא כשיעור שוה קדושין.

³ ר' מאיר ב"ר יקותיאל הכהן מרוטנבורג היה אחד מתלמידי המהר"ם מרוטנבורג, גדול רבני אשכנז. הוא נולד בערך בשנת ה"א כ' (1260), למד בישיבתו של המהר"ם, והמשיך לשמש אותו גם בשנים שהיה במאסר, עד פטירת המהר"ם בכלא בשנת ה"א נ"ג (1293).

⁴ ר' אהרן ב"ר יעקב הכהן מנרבונה שבפרובנס (נוהגים לכנותו ר' אהרן הכהן מלוניל, אך הוא היה כנראה בן העיר נרבונה) נולד באמצע המאה ה"ג (ראשית האלף השישי). למד אצל חכמי ארצו, ושהה תקופה מסוימת גם בספרד. בשנת ס"ו (1306) גורש עם כל יהודי צרפת, והתיישב באי מיוקרה שליד ספרד. הוא נפטר בערך בשנת ה"א צ' (1330).

¹ ר' מרדכי ב"ר הלל היה מגדולי אשכנז בסוף תקופת בעלי התוספות, מצאצאיו של הראב"ה. נולד בראשית האלף השישי (בערך 1240), ונהרג על קידוש השם בעיר נירנברג שבגרמניה בשנת ה"א נ"ח (1298) עם אשתו, שהיתה בתו של ר' יחיאל מפאריס בעל התוספות, וחמשת ילדיו. ר' מרדכי היה תלמידו המובהק של המהר"ם מרוטנבורג.

² רבי שלמה בן אדרת, תלמיד רבנו יונה והרמב"ן, נולד בברצלונה שבספרד בשנת ד'תקצ"ה (1235) ונפטר שם בשנת ה"א ע' (1310).

הר"מ (המהר"ם) ז"ל שהקדושין **פסולין** אלא א"כ אמר: "הרי את מקודשת לי **בטבעת זו** במה ששוחה ואפילו אינה שוחה אלא פרוטה". שלכך נהגו העולם לומר לעדי הקדושין בשעת קדושין טבעת זו שוחה פרוטה בטוב בפני האשה שאם יהיה אף מנחשת **אין זה טעות** משהודיעו לה עכ"ל....

פעם אחת אירע מעשה בכאן במיורקה באחד שקידש בטבעת של כסף מוזהב והורה אדונו מורנו ה"ר שם טוב **פלכו** ז"ל שהוא מקח טעות, וקדשה **פעם אחרת** אמנם לא ציוה להחזיר הכתובה.

ט. הגהות אשרי⁵ - קידושין פ"א סי' ח הגהה א

קידש בטבעת שנראה לעדים וגם לצורך שהוא של זהב ואחר חצי שנה נמצא נחושת - אינה מקודשת ואעפ"כ **אין להפקיעה** בלא גט.

י. שולחן ערוך - אבן העזר סימן לא סעיף ב

י"א שאם קדשה בדבר שאין בקיאות בשומתן ופעמים טועים בהם הרבה, כגון אבנים טובות ומרגליות וכיו"ב... - צריכה שומא, ולכך נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן.

הגה: ואם קדשה בטבעת שיש בו אבן, או צסתם טבעת, ונמלא של נחושת, אף על פי שאין דרך לקדש בכך - חיישין לקידושין (ב"י צסת תשובת הרשב"א ומרדכי פ"ק דקדושין).

ואפילו אמרו העדים תחת החופה שהוא של זהב, ונמלא נחושת, אף על גב דלענין דינא נראה לל"א הוי מקודשת - אפילו הכי יש להחמיר לענין מעשה (תשובת מיימוני).

ומכל מקום נוהגין תחת החופה לשאול לעדים אם הטבעת שוחה פרוטה, כדי שתדע הכלה שאין מקדשה רק בשוחה פרוטה (א"ח).

גם נוהגין לכסות פני הכלות הננועות, ואין מקפידות במה מקדש אותן (מנזרח בתשובת הרשב"א).

יא. חלקת מחוקק⁶ - סימן לא ס"ק ו-ז

אע"ג דלגבי אונאה פשיטא דהוי **אונאה** אלא ודאי משום חומרא דקידושין וגם מאחר שהיא אינה נותנת דמים והאשה מתקדשת בפרוטה אמרינן דילמא כוונת שניהם היה אף שלא שוחה רק פרוטה שתהיה מקודשת.

ומ"מ לרוחא דמילתא **שואלין לעדים** כדי שתדע דלהכי שואלין אף אם ימצא אח"כ של נחושת מ"מ שוחה פרוטה והוא מקדש אותה רק בש"פ וא"כ פשיטא דסברה וקבלה...

אין כאן קידושי טעות דהוי כאלו אמרה "תתן לי מה שתמצא רק שיהיה שוחה פרוטה".

יב. חשוני חמד⁷ - בבא בתרא צה

יתכן לומר שאפילו אם האמת היא שהמקח בטל למפרע, והחתן צריך להחזיר את הטבעת, בכל זאת **הקידושין חלים**, מפני שבמקח טעות, הכסף שנתן הלוקח למוכר נחשב כדמי **הלוואה**, וממילא יכול לתפוס את הטבעת שקיבל, בתורת משכון, ויתכן שיכול לקדש אשה במשכון, ובמיוחד בימינו שפני האשה מכוסות, ואומר לה שמקדשה רק בשוחה פרוטה, וכן שמעתי ממו"ח מרן הגר"ש אלישיב שליט"א.

(יעוין בשו"ע (אבה"ע סימן כח ס"ב) ובנו"כ ובאוצר הפוסקים שם, ובמש"כ בקובץ בית דוד ד' זכרון טוביה (עמוד ט).

עוד יש מקום לומר, שאפילו אם נאמר שבאונאה של יותר משתות, **המקח בטל** והמתאנה חייב להחזיר את גוף החפץ, מכל מקום בענייננו, שהחתן קידש את אשתו בטבעת, הרי שיש אומדן דעת, בלבו ובלב כל אדם, שאם היה נודע לחתן למחרת החתונה שהונו אותו, ואם ירצה לקבל את כספו בחזרה, הקידושין יתבטלו, ודאי שהיה **מעדיף למחול על האונאה** ולקיים את המקח, ואם כן ברור לנו שהיתה כאן מחילה...

יג. משפטי התורה⁸

טבעת זהב שנשברה אחר חמש שנים מהחתונה והתברר לו שהיא נחושת... בנידון דנן שמראש בשעת הקנין דעתו העיקרית של הבעל היתה לקנות את הטבעת זהב **לצורך חלות הקידושין** בלבד כדי שהם יחולו עמה ולא יתבטלו לעולם ולא לצורך עיסקא ממונית גרידא...

לפיכך יתכן שגם למרדכי בנידון דנן המקח יחול ואין זה **מקח טעות**.

יד. תשובות והנהגות⁹ - כרך ד סימן רצב

קידשה בטבעת כסף ונמצאת שאינה של כסף לגמרי... אפילו אם יש אומדנא דכשהיתה יודעת שהוא מזויף היתה מוותרת שרצונה שיחול בכל אופן, מ"מ כיון שבשעת מעשה הקידושין לא ידעה שמזויף וסברה להתקדש בשל כסף, הוה כאילונית שלרוב הפוסקים אומדנא דמוכח איכא שאינו רוצה בה, ואפילו אם מסכים עכשיו לוותר **צריך קידושין מחדש**, כיון שלא ידע כן בשעת קדושין...

וע"כ דעתי נוטה **שיבקש שני עדים ויקדשה שנית** בצינעא, ויסביר שזהו לצאת מכל ספיקות ופקפוק, כנלע"ד עיקר.

⁸ הרב צבי שפיץ שליט"א, אב"ד בירושלים, מחבר הספרים "מנחת צבי" ו"משפטי התורה", תלמיד של הרב שמואל אוירבך.

⁹ הרב משה שטרנבוך נולד בלונדון בשנת תרפ"ו (1926) למשפחה של רבנים. למד בלונדון, ואח"כ בישיבת "חברון" בירושלים. שימש כראש כולל בראש העין. אחר כך שימש כרב ביוהנסבורג. בשנת תשנ"ג (1993) שב לירושלים, והקים בשכונת הר נוף מרכז תורני על שם הגר"א, שהוא עמד בראשו. בשנת תשנ"ה (1995) מונה כחבר בד"ץ העדה החרדית.

⁵ 'הגהות אשרי' הוא ר' ישראל מקרמז' (אוסטריה, המאה ה"ד), אב"סו של ר' ישראל איסרלין בעל 'תרומת הדשן'.

⁶ ר' משה ב"ר יצחק יהודה לימא נולד בראשית המאה ה"ז בליטא. שימש ברבנות בקהילות שונות בליטא, ובשנת ת"י (1650) נתמנה לרבה של וילנא, ובין חברי בית דינו היה הש"ך. לאחר כמה שנים עבר לשמש כרבה של בריסק, שם נפטר בגיל נ"ג בערך בשנת ת"ז (1657).

⁷ הרב יצחק זילברשטיין (נולד ב-1934) פוסק הלכה ליטאי, רב שכונת רמת אלחנן בבני ברק ומוכר כמומחה לענייני רפואה והלכה, חבר מועצת גדולי התורה של דגל התורה.